**Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus**

Finska

**1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?**

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä.

Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toiveita vastaava koulutus.

Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 361/1983 1 §).

Lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin edellä on sanottu. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Päätöstä tehdessä on kiinnitettävä huomiota lapsen mielipiteeseen.

**2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?**

Lapsen vanhemmat, jotka lapsen syntyessä ovat avioliitossa keskenään, ovat kumpikin lapsensa huoltajia. Jos vanhemmat eivät lapsen syntyessä ole avioliitossa keskenään, on äiti lapsen huoltaja. Isyyden vahvistamisen yhteydessä voidaan sopia huoltajuudesta. Jos toinen vanhemmista on yksin lapsen huoltaja ja vanhemmat menevät keskenään avioliittoon, tulevat he molemmat lapsensa huoltajiksi.

**3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?**

Tuomioistuin voi päättää, että lapsen huolto uskotaan vanhempien ohella tai sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut tähän suostumuksensa. Päätös on tehtävä aina lapsen edun mukaisesti ja vain, jos huollon määräämiseen muulle kuin vanhemmalle on lapsen kannalta erittäin painavia syitä. Jos lapsen vanhemmat ovat kuolleet, on sosiaalilautakunnan ryhdyttävä toimiin huoltajan määräämiseksi lapselle.

**4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?**

Lapsen huolto ja tapaamisoikeus on aina järjestettävä lapsen edun mukaisesti ja niin, että ne parhaiten toteutuvat tulevaisuudessa. Vanhemmat voivat sopia lapsen huollosta. Jos vanhemmat eivät pääse sopimukseen, on asia ratkaistava tuomioistuimessa.

**5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?**

Sopimus lapsen huollosta on tehtävä kirjallisesti ja vanhemmat voivat pyytää kunnan sosiaalivirastoa vahvistamaan sen. Sosiaaliviraston on varmistuttava, että sopimus on lapsen edun mukainen. Sopimus, jonka sosiaalilautakunta on vahvistanut, on voimassa ja voidaan panna täytäntöön niin kuin tuomioistuimen antama lainvoimainen päätös.

**6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuinkäsittelyn lisäksi?**

Jos puolisot eivät pääse sopimukseen, he voivat pyytää apua kunnan lastenvalvojilta tai perheasioiden sovittelijoilta. Lastenvalvoja neuvoo vanhempia ja voi vahvistaa heidän välisensä sopimuksen. Vahvistettu sopimus rinnastuu oikeuden päätökseen. Perheasiainsovittelijan auttaa vanhempia neuvottelemalla löytämään ratkaisun erimielisyyksiinsä. Sovittelija voi avustaa myös sopimusten tekemisessä. Sovittelijan on erityisesti kiinnitettävä huomiota perheeseen kuuluvien alaikäisten lasten aseman turvaamiseen.

Tuomioistuimessa voidaan sovitella lapsen huoltoa, asumista, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevia asioita. **(Laki** riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa, 394/2011, 10 §) Sovittelu on oikeudenkäynnistä erillinen menettely. Se tulee vireille, kun asia siirretään oikeudenkäynnistä sovitteluun, tai kun osapuolet pyytävät sovittelua suoraan tuomioistuimelta. Sovittelijana toimii tuomari ja häntä avustaa asiantuntija, joka yleensä on psykologi tai sosiaalityöntekijä. Vahvistettu sovinto rinnastuu tuomioistuimen päätökseen tai tuomioon. Mikäli asiaa ei saada sovittua, se palaa oikeudenkäyntiin tai asian käsittely päättyy tuomioistuimessa.”

**7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapseen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?**

Tuomioistuimen päätäntävaltaan kuuluu kysymykset lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta. Tuomioistuin voi myös tarvittaessa antaa määräyksiä huoltajan tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä päättää tehtävien jaosta huoltajien kesken. Tapaamisoikeudesta päättäessään tuomioistuimen tulee antaa tarkemmat määräykset tapaamisen ja luonapidon ehdoista. Lapsen huollon yhteydessä voidaan päättää myös lapselle maksettavasta elatusavusta.

**8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista kysymättä toiselta vanhemmalta?**

Yksinhuoltaja päättää yksin lapsen huoltoon liittyvistä kysymyksistä. Tuomioistuimen antamassa huoltopäätöksessä saattaa kuitenkin olla määräyksiä yksinhuoltajan oikeuksista ja velvollisuuksista, esimerkiksi oikeudesta muuttaa lapsen asuinpaikkaa.

**9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?**

Yhteishuoltajat ovat yhdessä vastuussa lapsen huoltoon liittyvistä asioista. Mikäli huoltajat asuvat erillään he vastaavat lapsen arkielämän päätöksenteosta sen mukaan, kumman luona lapsi oleskelee. Tärkeisiin kysymyksiin vaaditaan kuitenkin kummankin huoltajan suostumus. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi lapsen uskontokunnan tai asuinpaikan muuttaminen, ulkomaanpassi, koulutuksen suunnasta päättäminen sekä terveyden- tai sairaanhoitoon liittyvät päätökset.

**10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?**

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on pantava vireille kirjallisella hakemuksella lapsen asuinpaikan käräjäoikeudessa. Hakemuksen voivat tehdä lapsen vanhemmat yhdessä, toinen heistä, lapsen huoltaja tai sosiaalilautakunta. Hakemuksessa on esitettävä vaatimus ja sen perusteet sekä liitettävä mahdolliset asiakirjat, joita halutaan käyttää todisteina. Hakemus on allekirjoitettava ja toimitettava käräjäoikeuteen henkilökohtaisesti tai valtuutetun asiamiehen välityksellä. Hakemuksen voi lähettää myös postitse tai faksilla. Asia tulee vireille, kun hakemus on saapunut käräjäoikeuteen.

**11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?**

Lapsen huoltoasian käsittelyyn sovelletaan lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Sen mukaan huolto tai tapaamisoikeutta käsiteltäessä tuomioistuimen on varattava lapsen vanhemmille ja huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi. Lasta voidaan kuulla henkilökohtaisesti tuomioistuimessa, jos se on painavista syistä välttämätöntä asian ratkaisun kannalta. Tuomioistuin hankkii yleensä myös selvityksen lapsen olosuhteista kunnan sosiaalilautakunnalta.

Kun asia on vireillä tuomioistuimessa, voi tuomioistuin antaa väliaikaisen määräyksen siitä, kenen luona lapsen tulee asua, sekä määrätä tapaamisoikeudesta ja niiden ehdoista. Erityisistä syistä tuomioistuin voi määrätä, kenelle lapsen huolto uskotaan, kunnes asiasta lopullisesti päätetään. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta. Se on voimassa, kunnes tuomioistuin lopullisesti päättää asian.

**12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?**

Lapsen huoltoasian hoitamiseen voi saada oikeusapua. Oikeusavun saaminen riippuu henkilön tuloista. Lisätietoa oikeusavusta Suomessa löytyy täältä: https://oikeus.fi/oikeusapu/fi/index.html.

**13 Voiko lapsen huoltoa koskevaan päätökseen hakea muutosta?**

Käräjäoikeuden antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hovioikeuteen.

**14 Joissain tapauksissa lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?**

Lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoon sovelletaan lakia lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta (619/1996). Täytäntöönpanoa haetaan kirjallisella hakemuksella lapsen tai vastapuolen asuinpaikan käräjäoikeudelta. Lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa voidaan kuitenkin pyytää ulosottomieheltä, jos päätöksen antamisesta on kulunut vähemmän kuin kolme kuukautta. Hakemukseen on liitettävä lapsen huoltoa koskeva päätös.

Hakemuksen saavuttua ja tuomioistuimen saatua vastapuolen lausuman tuomioistuin yleensä määrää sosiaalilautakunnan sovittelijan sovittelemaan asiaa. Sovittelija ottaa yhteyttä vanhempiin ja keskustelee heidän sekä mahdollisuuksien mukaan lapsen kanssa. Hän pyrkii järjestämään vanhemmille myös yhteisen neuvottelun. Sovittelija raportoi tehtävästään tuomioistuimelle, joka tekee päätöksen. Tuomioistuin voi myös määrätä, että lääkäri tutkii lapsen.

Jos tuomioistuin päättää, että huoltopäätös pannaan täytäntöön, se velvoittaa vastapuolen luovuttamaan lapsen. Velvoitusta voidaan tehostaa uhkasakolla tai lapsi voidaan viimeisenä keinona myös noutaa pois sen luota, joka ei noudata määräystä.

Mikäli käräjäoikeus on määrännyt lapsen noudettavaksi, sovittelua voidaan jatkaa senkin jälkeen ulosottomiehen pyynnöstä.

**15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?**

Toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa annetun lapsen huoltoa koskevan päätöksen tunnustamiseen sovelletaan Neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003, jos päätös on annettu asetuksen soveltamisalaan kuuluvassa asiassa. Asetusta ei sovelleta Tanskaan.

Mainitun asetuksen mukaan jäsenvaltiossa avioliiton purkamista koskevan asian yhteydessä annettu tuomio on tunnustettava muissa jäsenvaltioissa vaatimatta mitään erityistä menettelyä. Jokainen, jonka etua tuomion tunnustaminen koskee, voi kuitenkin pyytää vahvistettavaksi, että tuomio on tunnustettava tai jätettävä tunnustamatta. Vahvistamista koskeva hakemus tehdään Suomessa sen paikkakunnan käräjäoikeudelle, missä lapsella on asuinpaikka.

Tanskassa annetut huoltopäätökset ja Ruotsissa muut kuin edellä mainitun EY-asetuksen nojalla annetut huoltopäätökset pannaan täytäntöön vuoden 1977 pohjoismaisen tuomiolain nojalla. Erillistä vahvistusta päätöksen tunnustamiseen ei ole saatavilla. Täytäntöönpanoa koskeva pyyntö tehdään käräjäoikeudelle.

Muut ulkomaiset huoltopäätökset tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta. Helsingin hovioikeus voi kuitenkin hakemuksesta vahvistaa, että päätös tunnustetaan tai että sitä ei tunnusteta Suomessa.

Täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun huoltopäätöksen täytäntöönpanoa haetaan siltä käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä lapsella tai hakijan vastapuolella on asuinpaikka tai missä jompikumpi heistä oleskelee. (Täytäntöönpanomenettelystä edellä kohdassa 14).

**16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?**

Menettely on sama kuin kohdassa 15.

**17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?**

Lapsen huoltoa koskevaan asiaan sovelletaan Suomen lakia, mikäli asia käsitellään Suomessa.

Tämä verkkosivu on osa Sinun Eurooppasi -sivustoa.
Anna palautetta sisällön hyödyllisyydestä.

This webpage is part of an EU quality network

Päivitetty viimeksi: 15/02/2024
Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.